

Poznej své boty vzdělávací lekce

Cíle:

- ★ Účastníci/ice prozkoumají, kolik práce se skrývá za jejich botami a s jakými problémy se potýkají dělníci a dělnice při jejich výrobě (vč. zpracování kůže).
- ★ Účastníci/ice si uvědomí provázanost svého nákupního chování a pracovních podmínek dělníků a dělnic.
- ★ Účastníci/ice navrhnu, co mohou sami udělat pro zlepšení pracovních podmínek.

Věk: 11+**Počet účastníků/ic:** 6+**Časová dotace:** 45 minut+ (dle zvolené Varianty, příp. v jakékoli jiné kombinaci aktivit)

Varianta 1: Program/lekce na 45 min. bez využití výstavy	Varianta 2: Program/lekce na 120 min. bez využití výstavy	Varianta 3: Program/lekce na 25 min. + 25 min. s využitím výstavy	Varianta 4: Program/lekce na 45 min. + 40 min. s využitím výstavy
Aktivita 1: Moje boty - Setkání našich bot (10) - Putování našich bot (10) (+ nezapomeňte na přípravu týden před realizací aktivity)	Aktivita 1: Moje boty - Setkání našich bot (30) - Putování našich bot (10) (+ nezapomeňte na přípravu týden před realizací aktivity)	Aktivita 1: Moje boty - Setkání našich bot (10) - Putování našich bot (10) (+ nezapomeňte na přípravu týden před realizací aktivity)	Aktivita 1: Moje boty - Setkání našich bot (10) - Putování našich bot (10) (+ nezapomeňte na přípravu týden před realizací aktivity)
Aktivita 2: Kdo je na druhé straně tkaniček - Úvod (5)	Aktivita 2: Kdo je na druhé straně tkaniček - Úvod (5) - Příběhy (35)	Aktivita 2: Kdo je na druhé straně tkaniček - Úvod (5)	Aktivita 2: Kdo je na druhé straně tkaniček - Úvod (5)
-	-	Výstava	Výstava
Aktivita 3: Reflexe - Co mě zaujalo (25)	Aktivita 3: Reflexe - Co mě zaujalo (25) - Mé propojení (15)	Aktivita 3: Reflexe - Co mě zaujalo (25)	Aktivita 3: Reflexe - Co mě zaujalo (25) - Mé propojení (15)

Metodické instrukce:

- ★ Podívejme se nejprve na to, do jaké vzdělávací oblasti tento program/lekce zapadá:
 - Vzdělávací oblast (Rámcové vzdělávací programy pro školní vzdělávání): Člověk a společnost
 - Oblast stezky (Výchovný program pro skautské oddíly): Svět okolo nás
- ★ Program se věnuje tématu pracovních podmínek při výrobě obuvi. Abyste jej mohli dobře uvést, hodí se udělat si v tématu přehled. Podívejte se za tímto účelem na následující materiály:
 - brožura [Obuj se do toho](#)
 - infolist [Tlačí vás bota?](#)
 - brožura [Co na sebe?](#)
 - web www.nazemi.cz/boty
 - facebook www.facebook.com/obujsedotoho

- ★ Pokud chcete program zařadit tak, aby nenaplňoval pouze první jmenovaný cíl, ale i cíl druhý, je potřeba pracovat s botami, které naši účastníci a účastnice vlastní. Vyžaduje to ovšem nějakou přípravu předem (viz aktivita 1). Myslete na to a nechte si na ni dostatek času (alespoň týden před realizací aktivity).
 - ★ Během Aktivit 2 pracují účastníci a účastnice ve skupinách kromě textů a fotek také s videi. V podkladových materiálech najdou QR kódy (případně videa najdou na YouTube dle názvů videí - viz níže). Počítáme s možností, že si je pustí na svých chytrých mobilních telefonech. Pokud nemáte v místě realizace k dispozici wifi, je možné tuto část vynechat.
 - ★ Program jsme připravili tak, aby bylo možné jej kombinovat s návštěvou celorepublikového happeningu Výstava na stromech, který probíhá v českých parcích začátkem října 2016 v rámci Týdne důstojné práce. Výstavu Poznej své boty si budete moci objednat také po tomto termínu. Program je ale díky připraveným materiálům dobře realizovatelný i bez výstavy. Program vám umožní pracovat s tématem (výroba obuvi, odpovědná spotřeba, globální propojenosti, atp.) dlouhodoběji a navíc posilovat u zúčastněných kompetenci aktivně se podílet na řešení společenských a globálních výzev. Pro tuto možnost tu máme několik tipů:
 - výstavu Poznej své boty si u nás můžete objednat za cenu poštovného na mailu stanislav.kominek@nazemi.cz,
 - co vše příprava výstavy obnáší se dozvíte v Manuálu pro organizátory,
 - jak s dětmi a mladými lidmi plánovat projekty v oblasti občanské angažovanosti (s lokálním i globálním dopadem) se dozvíte například v metodice Active citizens (českou verzi připravil Člověk v tísni v rámci vzdělávacího programu Varianty).
-

Pomůcky:

- ★ každý účastník/ice (vč. vás): bota, plakát o botě, tkanička (viz Aktivita 1),
- ★ dataprojektor, reproduktory, internet – spot z YouTube: Prožila šok při nákupu bot,
- ★ politická mapa světa (příp. více, dle počtu účastníků/ic),
- ★ papírová lepicí páska nebo špendlíky,
- ★ příloha P1: seznam největších producentů obuvi (vytiskněte na A4),
- ★ příloha P2a, P2b, P2c, P2d: velké fotky dělníků a dělnic (vytiskněte ideálně barevně na A3),
- ★ příloha P3a, P3b, P3c, P3d: podklady k příběhům jednotlivých dělníků a dělnic - citace a texty + ilustrační fotky + odkaz na video (vytiskněte ideálně barevně na A4) – videa Jak se vyrábí boty v Bangladéši a Jak se vyrábí kůže v Bangladéši najdete na kanále www.youtube.com/nazemicz (dostanete se na ně také přes QR kódy na konci této stránky),
- ★ lepicí lístečky (post-it) – stačí menší,
- ★ tabule / flipchart.

Aktivita 1: Moje boty

Příprava:

- ★ Alespoň týden před realizací aktivity dopředu zadejte účastníkům a účastnicím úkol: *Až dojdete domů, prohlédněte si všechny vaše boty a některou z nich si vyberte pro vaše další pátrání. V něm se pokuste zjistit a zaznamenat o botě co nejvíce. Zaměřte se například na následující otázky:*
 - *Jak bota vypadá, jakou má barvu? Jak je stará a jak dlouho ji mám já? Jsem jediný člověk, který ji nosil? Kde všude na světě je možné si ji koupit? Jak dlouho mi asi ještě vydrží? Z čeho je bota vyrobena? Kde se daný materiál vzal, jak vznikl? Kde byla vyrobena? Jak asi vypadají lidé, kteří ji vyrobili? Jak pracují? Jak žijí?**Některé otázky bude lehké zodpovědět – třeba tu „Jak bota vypadá?“, protože to vidíme na první pohled. Pro odpověď na jiné ale budeme muset trochu pátrat – třeba „Kde byla bota vyrobena?“. A další budou více o naší představivosti – „Jak asi vypadají lidé, co ji vyrobili?“ nebo „Jak dlouho mi asi ještě vydrží?“.*
- ★ Otázky můžete dát účastníkům a účastnicím napsané. Zároveň je podpořte v tom, aby po původu bot opravdu zkusili pátrat. Je dobré udělat brainstorming, kde všude mohou informace zjistit – na botě, letácích či krabici, webových stránkách obuvnické značky, dotazem v prodejně či po e-mailu apod.
- ★ Výstupem z jejich pátrání by měl být připravený plakát či jiné názorné ztvárnění toho, co vše o své botě zjistili, tak aby s tím mohli seznámit ostatní. Tento výstup, jakož i danou botu a dlouhou tkaničku (lze nahradit provázkem), ať si přinesou na příští setkání. Je dobré, aby i vy sami jste plnili stejný úkol a svou botu i s plakátem pro inspiraci také přinesli.

Setkání našich bot

(10–30 min. dle zvolené varianty)

- ★ Program zahájíme shrnutím, na čem každý z nás v uplynulém týdnu pracoval. Poté pokračujeme sdílením, kdo co o své botě zjistil a jaké při tom zažil zajímavé momenty. Postupovat můžete jednou z následujících možností:
- ★ postup pro menší množství lidí nebo více času:
 - Každý účastník a účastnice představí ostatním prostřednictvím vyrobeného plakátu svou botu. Poté je možné, aby se ostatní doptávali, co je o botě či samotném pátrání ještě zajímavá.
 - Takto se vystřídají všichni a plakáty se poté pověsí na zdi, aby se k nim mohli i později vracet a prohlížet si je.
- ★ postup pro větší množství lidí nebo méně času:
 - Uděláme vernisáž plakátů. Všechny pověsíme po místnosti a volně si je ve vymezeném čase každý individuálně projde.
 - Ve společném kolečku následně může kdo bude mít zájem sdílet, co ho při vernisáži zaujalo.

Putování našich bot

(10 min.)

- ★ Připravíme si nástěnku s velkou mapou světa (při větším počtu lidí se hodí mít map více).
- ★ Rozmístíme boty, které si účastníci a účastnice přinesli, kolem mapy. Každý potom připíchne či papírovou páskou přilepí konec tkaničky od boty na mapu do takového místa, odkud bota pochází. Pokud bude tkanička boty na tuto cestu příliš krátká, poraďte, ať ji prodlouží přinesenou tkaničkou / provázkem.
- ★ Pokud se některému z účastníků a účastnic nepodařilo zjistit, odkud jejich bota pochází (a je možné, že jich bude většina), mějte připravený vytištěný plakát s největšími světovými producenty obuvi (příloha P1) – ať si nějakého z nich vyberou a tkaničku umístí do něj.

Aktivita 2: Kdo je na druhé straně tkaniček

Úvod

(5 min.)

- ★ Uveďte, co účastníky a účastnice nyní čeká: *Podíváme se nyní na skutečné příběhy lidí, kteří žijí na druhé straně tkaniček a naše boty, které si kupujeme a nosíme, vyrábějí. Vydáme se za jejich příběhem stejně jako to udělala Anna Polívková v následujícím videu.*
- ★ Pusťte video [Prožila šok při nákupu bot](#).

Příběhy¹

(20–35 min. dle zvolené varianty)

- ★ Rozdělte účastníky a účastnice do čtyř skupin. Každá skupina dostane velkou fotku jednoho dělníka či dělnice (příloha P2a-P2d), jejich příběhy + ilustrační fotky + odkaz na video (příloha P3a-P3d) a lepicí papírky (Post-It). Dvě skupiny přitom mají materiály z koželužen, dvě z obuvnických továren.
- ★ Zadejte skupinám, na co se mají při seznamování s dělníky a dělnicemi zaměřit: *Máte před sebou fotografie a příběhy lidí, kteří pracují v koželužnách, kde připravují kůži na výrobu bot, nebo přímo v obuvnických továrnách. Všichni žijí a pracují na předměstí bangladéského hlavního města Dháky. Prozkoumejte společně materiály – prohlédněte si fotky, přečtete si, jak mluví o své práci a životě, podívejte se na video. Na lístečky pak napište, s jakými problémy se ve své práci potýkají. Mohou to být potíže, které řeší přímo při výkonu práce, ale i takové, které zažívají v důsledku svého zaměstnání ve svém osobním či rodinném životě. Nalepte je pak na jejich velkou fotku.*
- ★ Skupiny dostanou 10 min. čas si projít materiály a diskutovat o tom, s jakými problémy se dělník či dělnice musí potýkat. Dále můžete postupovat jednou z následujících možností:
- ★ postup pro více času:
 - Skupiny se poté prostřídají na všech stanovištích, přečtou si příběhy a problémy, které skupiny před nimi pojmenovaly. Mohou doplnit, pokud je napadne nějaký problém, který dosud není na lístečkách zaznamenaný. Na tyto fáze již není potřeba tolik času a skupinám stačí na následných stanovištích vždy po 5 minutách. Když se skupina dostane zpět ke svému plakátu, přečte si lístečky, které případně přibyly.
 - Každá se skupin pak představí, kdo byl člověk, se kterým se seznámili, a s jakými problémy se musí díky své práci potýkat. Problémy píšeme na tabuli / flipchart.
- ★ postup pro méně času:
 - Každá se skupin představí, kdo byl člověk, se kterým se seznámili, a s jakými problémy se musí díky své práci potýkat. Problémy píšeme na tabuli / flipchart.

¹ Celou tuto část je možné nahradit návštěvou výstavy Plné ruce práce. V případě, že zvolíte tuto variantu, je vhodné dát účastníkům a účastnicím s sebou na výstavu zadání otázek, na které se mají zaměřit při prohlížení fotek a čtení textů.

Aktivita 3: Reflexe

Co mě zaujalo

(5–25 min.)

- ★ Uděláme kolečko tak, aby každý z účastníků a účastnic mohl odpovědět, co se při předchozí aktivitě dozvěděli. Volte z následujících otázek:
 - *Co jste se dozvěděli nového o výrobě bot?*
 - *Co z toho, co jste četli a viděli, vás nejvíc zaujalo?*
 - *Co byste chtěli ještě vědět?*
- ★ Pokud máte dostatek času, můžete o jednotlivých postřezích diskutovat.

Mé propojení

(15 min.)

- ★ Vraťte se nyní společně zpět k mapě: *Podívali jsme se nyní, jak žijí lidé, kteří v Bangladéši zpracovávají kůži a šijí boty. Podobné podmínky, se kterými se potýkají v práci, panují i v jiných zemích, kde se boty vyrábějí. Jsou to přitom právě boty, které si kupujeme my tady u nás v České republice nebo lidé v Evropě či Americe. Jak vidíme na mapě, jsme přes naše boty s těmito lidmi propojeni. Zamysleme se nyní nad tím, jak můžeme pomoci problémy, o kterých jsme mluvili a zaznačili je na tabuli / flipchart, řešit či zmírňovat.*
- ★ Prostřednictvím brainstormingu či práce ve skupinách dejte dohromady nápady, jak můžeme jako spotřebitelé a spotřebitelky uplatňovat svůj vliv. Inspirovat se můžete například v brožuře Obuj se do toho nebo v materiálu Co na sebe? (který se ale věnuje nákupu udržitelnějšího oblečení, nikoli přímo obuvi).

Přílohy

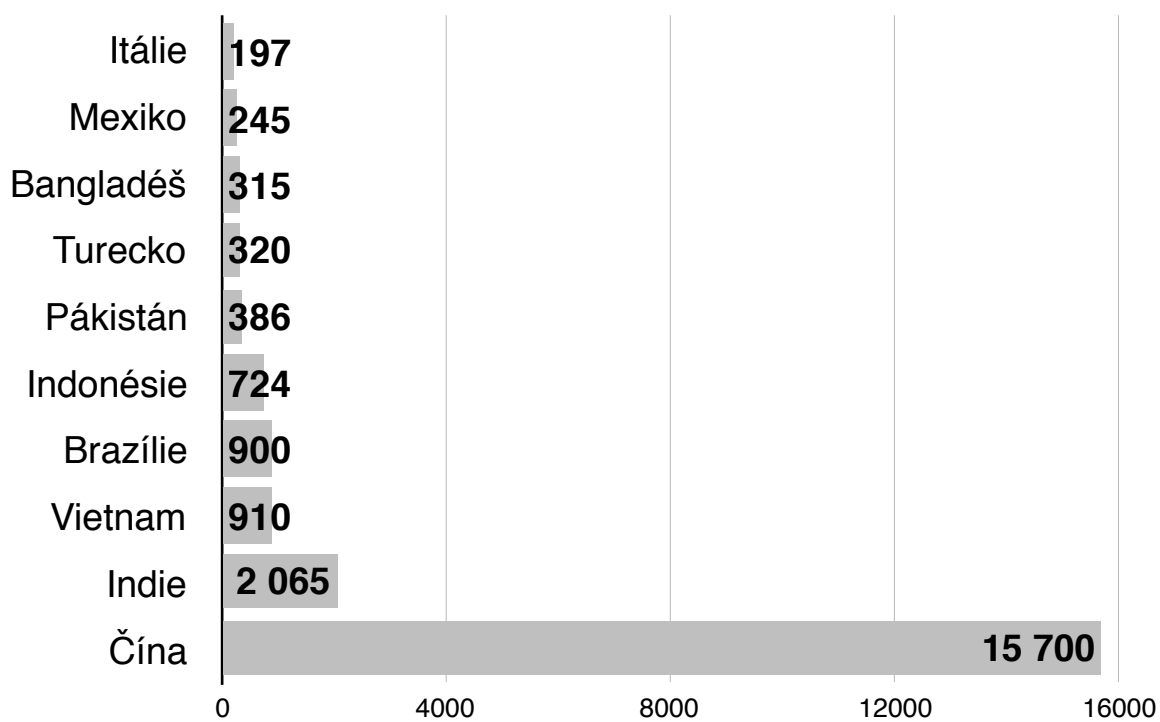
Seznam příloh:

- ★ příloha P1: seznam největších producentů obuvi,
- ★ příloha P2a, P2b, P2c, P2d: velké fotky dělníků a dělnic,
- ★ příloha P3a, P3b, P3c, P3d: podklady k příběhům jednotlivých dělníků a dělnic.

Tento dokument byl vytvořen s finanční podporou Evropské unie a Ministerstva zahraničních věcí ČR.

Největší producenti obuvi na světě:

■ Milióny párů bot

* World Footwear Yearbook (publikováno 2015) za rok 2014

Nur Islam

Foto: GMB Akash

P2a

Při výrobě obuvi je hojně využívána domácí práce, zvláště tehdy, je-li nutná přesná ruční práce. Z velké části ji vykonávají ženy. Například v Indii pochází z domácích dílen 60 % kožených bot.

Na velké fotografii je Rumana Akter (26 let) s manželem Nurem Islamem (28 let) a dětmi Limonem (12 let) a Emonem (8 let). Nur hovoří o jejich životě: „Máme dvě děti, které chodí do školy. Život ve městě je velmi drahý. Oba se živíme zpracováváním kůže, ze které se pak dělají tašky, boty nebo peněženky. Moje žena si pořád stěžuje na mou dlouhou pracovní dobu. V porovnání s muži ženy pracují i vydělávají méně. Pokud však nebudu dělat tak dlouho, budu muset poslat svou rodinu zpět na vesnici. Kůže je náš život a každý den se snažíme zpracovat kůži lépe. V našich životech se ale bohužel nic nemění.“

VIDEO:

Prohlédněte si k tématu krátký klip natočený na předměstí bangladéšské Dháky.

Najdete ho na YouTube pod názvem „Jak se vyrábí boty v Bangladéši“.

Dostanete se k němu i přes smartphone - stačí si QR čtečkou oskenovat tento kód a už si ho můžete pustit.

Foto: GMB Akash

Foto: GMB Akash

Sakib

Foto: GMB Akash

P2b

Desetiletý Sakib usnul po náročné práci přímo v dílně. „Táta chtěl, abych se naučil něco, co nám přinese v budoucnu peníze, a proto mě poslal do továrny na výrobu bot. Strašně moc mi ale chybí kamarádi ze školy. Co jsem tady, moje máma prý pořád pláče a prosí strýce, aby mě dovezl zpátky domů. A já brečím steskem po mamince taky. Ale strýc mi řekl, že musím být silný.

„Výroba bot je nyní můj život. Pracovat začínám v osm hodin ráno a končím v deset večer. Strýc mi zajistil v továrně ubytování a jídlo. Za dva roky snad budu dostávat i plat. Chci se naučit dělat všechny části boty a jednoho dne se možná stanu obuvnickým mistrem,“ uvádí desetiletý Sakib.

V roce 2014 bylo na celém světě vyrobeno více než 24 miliard párů bot. Celkem 88 % světové produkce přitom pochází z Asie. Zdaleka největším vývozcem je Čína, kde se v roce 2014 vyrobilo přibližně 15,7 miliardy párů bot. Následuje Indie, Brazílie, Vietnam a Indonésie.

VIDEO:

Prohlédněte si k tématu krátký klip natočený na předměstí bangladéšské Dháky.

Najdete ho na YouTube pod názvem „Jak se vyrábí boty v Bangladéši“.

Dostanete se k němu i přes smartphone - stačí si QR čtečkou oskenovat tento kód a už si ho můžete pustit.

Foto: GMB Akash

Foto: GMB Akash

Saiful Islam

Foto: GMB Akash

P2c

Na snímcích je Saiful Islam (30 let), který popisuje své pracovní podmínky: „Včera jsem si poranil prst. Zranění nebylo vážné, ale velmi bolestivé. Úrazy jsou zde normální a člověk nikdy neví, co se mu během práce stane. Nemáme žádné pomůcky, které by chránily naše zdraví nebo život. Lidé, kteří nosí kožené boty či tašky, vůbec netuší, že pro výrobu těchto věcí musíme riskovat své životy.“

Saiful Islam je v koželužně již patnáct let. Často pracuje třináct hodin denně, bývá unavený a nevidí do budoucna žádnou naději. Nízký plat (150 USD měsíčně) sotva pokryje náklady na ubytování a jídlo pro jeho rodinu. Mrzí ho také, že musí pracovat i na nejvýznamnější muslimský svátek Eid al-Fitr (Svátek obětování).

Při zpracování kůže se běžně používají chemikálie, z nichž nejnebezpečnější je tzv. trojvazný chrom. Ten může, pokud není proces dobře kontrolovaný, oxidovat na šestivazný chrom, jenž je karcinogenní a vysoce toxický pro lidi i životní prostředí. Až 85 % kůže je na světě stále zpracováváno za použití chromu.

VIDEO:

Prohlédněte si k tématu krátký klip natočený na předměstí bangladéšské Dháky.

Najdete ho na YouTube pod názvem „Jak se vyrábí kůže v Bangladéši“.

Dostanete se k němu i přes smartphone - stačí si QR čtečkou oskenovat tento kód a už si ho můžete pustit.

Foto: GMB Akash

Foto: GMB Akash

Sharmin

Foto: GMB Akash

P2d

Tradiční fungování bangladéšských rodin se mění. Ženy se už nestarají pouze o chod domácnosti, ale musejí živit rodinu. Práci hledají často v továrnách a stěhují se kvůli tomu do města. Mají vlastní příjem, větší svobodu pohybu a osamostatňují se. Méně často jsou také nuceny ke sňatkům v útlém věku. V továrnách ovšem musejí pracovat za stejně nebezpečných podmínek jako muži. Oproti mužům však dostávají jen poloviční mzdu a kvůli extrémně dlouhé pracovní době nemohou vychovávat své děti.

Sharmin (18 let) je matkou malých dvojčat a v koželužně na předměstí bangladéšské Dháky pracuje od svých 13 let. „Jako těhotná jsem měla v práci obrovské problémy. V koželužně je to pro těhotné velmi nebezpečné. Doktor mi řekl, že pokud nepřeruším práci, můžu těžce poškodit své ještě nenarozené děti. Přestala jsem tedy pracovat a nyní nás živí jen můj manžel. Z jeho nízkého platu se ale nedá vyžít. Rozhodla jsem se proto, že se další měsíc vrátím do práce. Nemám jinou možnost než dělat tuto práci, i když budu dostávat pouze poloviční plat než muži, což je potupné.“

VIDEO:

Prohlédněte si k tématu krátký klip natočený na předměstí bangladéšské Dháky.

Najdete ho na YouTube pod názvem „Jak se vyrábí kůže v Bangladéši“.

Dostanete se k němu i přes smartphone - stačí si QR čtečkou oskenovat tento kód a už si ho můžete pustit.

Foto: GMB Akash

Foto: GMB Akash